

FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC (1848-1849)

ELŐZMÉNYEK

I. Magyarország:

- Az udvar egyre erőteljesebben lép fel a reformerekkel szemben. A liberálisok tábora két részre szakad (mérsékelték és radikálisok)
- 1846.: galíciai felkelés Lengyelországban, amelyet a Habsburgok kemény eszközökkel vernek le. Minden magyar politikai irányzat reagál az eseményekre:
 - Konzervatívok: lengyelek bebizonyították, hogy a túl gyors változás nem célravezető
 - Liberálisok: gyorsabban kell haladnia a reformoknak, hogy ne következzenek be a lengyelországihoz hasonló események. Bizottságot állítanak fel, amely megfogalmazza a legfontosabb követeléseiket (Ellenzéki Nyilatkozat).
- 1840-es évektől a forradalmat ösztönző radikálisok is megjelennek a közéletben:
 - Vezetők: honoráciorok (nem nemesi származású értelmiségiek) pl.: Petőfi Sándor, Jókai Mór, Vasvári Pál

II. Népek tavasza (1848 tavaszán lezajló európai forradalmi hullám):

- A kontinens helyzete gazdasági-szociális szempontból is romlik:
 - A mezőgazdasági termékek ára megnő, mert egymást követően több évig rossz a termés
 - Szociális téren nem javul a munkások helyzete sem
 - A XIX. századi eszméáramlatok követelése nem valósul meg, pedig az igény egyre nagyobb rá
- Franciaország: 1848. február 22-én tör ki a forradalom Párizsban
 - A megalakuló ideiglenes kormány kikiáltja a köztársaságot
 - A kormányban a munkások is helyet kapnak
- Itália: Mazzini és Garibaldi vezetésével vannak megmozdulások
- Németország: 1848 márciusában több forradalom tör ki
 - A követelések között újra megjelenik az egységes Németország megteremtésének igénye
- Bécs: 1848. március 13.

FORRADALOM MAGYARORSZÁGON

I. 1847-48. évi ogy. (az utolsó rendi ogy): kiegyenlített erőviszonyok alakulnak ki a konzervatívok és a liberálisok között

Sokáig nem tudnak megegyezni, végül a franciaországi forradalom eseményei mozdítják ki az ogy-t a holtpontról.

1848. március 3.: Kossuth Felirati Javaslatot tesz az ogy-nek: gyorsan végre kell hajtani a reformokat

- Közteherviselés
- Urbéri viszonyok megszüntetése
- Kötelező örökváltság
- Alkotmányos átalakulás, és felelős magyar kormány megalakítása
- Az örökös tartományok számára is alkotmányt kér

Az alsótábla elfogadja Kossuth javaslatát, de a felsőház húzza az időt.

A bécsi forradalom hírére március 14-én a felsőtábla is elfogadja a felirati Javaslatot, amelyet Pozsonyból egy ogyi küldöttség visz Bécsbe hajón (pl.: Kossuth Lajos, Batthyány Lajos).

Bécsben a forradalmárok rokonszenv-tüntetést szerveznek Kossuthék mellett (oka, hogy Kossuth nekik is kérte az alkotmányt)

II. A pesti forradalom eseményei:

Megérkezik Pestre a Felirati Javaslát szövege, majd Irinyi József és Jókai Mór petíciót fogalmaznak meg (12 pont) a reformerek támogatására.

1848. március 15. eseményei:

- Reggel a Pilvax kávéházból indulnak a márciusi ifjak (Petőfi, Jókai, Vasvári)

- Az egyetemi joghallgatókkal a Landerer nyomdához mennek, és a cenzúra mellőzésével kinyomtatják a 12 pontot és a Nemzeti dalt (március 15. a szabad sajtó napja)
- Délután kb. 2000 fős tömeg tart nagygyűlést a Nemzeti Múzeumnál
- Pesti Városházához mennek, ahol csatlakozik hozzájuk a liberális nemesség egy-két képviselője is (pl. Klauzál Gábor, Nyáry Pál) és Pest város tanácsa is
- A tömeg a Hajóhídon átvonul Budára a Helytartótanács épületéhez, és a nyomására szabadon engedték Táncsics Mihályt
- Este a Nemzeti Színházban előadják a korábban betiltott Bánk bánt

A 12 pont: a szabad sajtó első terméke, mert cenzori láttamozás nélkül került kinyomtatásra Mit kíván a magyar nemzet? címmel

Szerzői példának tekintik a francia forradalom jelszavait (a végén szerepel „Egyenlőség, szabadság, testvériség jelszavak)

Követelései: sajtószabadság, felelős minisztérium felállítása, évenkénti ogy. Pesten, törvény előtti egyenlőség, nemzeti őrsereg felállítása, közteherviselés, úrbéri viszonyok eltörlése, esküdtszékek felállítása, Nemzeti Bank, magyar hadsereg Magyaró-on tartózkodjon, és a külföldi katonák ne legyenek Magyaró-on, Unió Erdéllyel)

A forradalom értékelése:

Vér nélkül zajlott le.

Hatással van arra, hogy az uralkodó végül aláírja Kossuth Felirati Javaslatát, és szentesíti az ogy-en megfogalmazott törvényeket.

III. „Áprilisi törvények”. 1848. április 11-én írja alá V. Ferdinánd

1. felelős kormány alakul (az ogy-nek felelős): az uralkodó marad továbbra is a legfontosabb személy, ezért alkotmányos monarchiává alakult Magyaró.

Tagjai: Batthyány Lajos (miniszterelnök)

Szemere Bertalan (belügy)

Klauzál Gábor (földművelés, ipar és kereskedelem)

Kossuth Lajos (pénzügy)

Mészáros Lázár (honvédelmi)

Széchenyi István (közmunka és közlekedés)

Eötvös József (vallás –és közoktatás)

Deák Ferenc (igazságügy)

Esterházy Pál (király személye körüli)

2. Ogy. évenként ülésezik:

Az uralkodó hívja össze, de évente és Pesten

3. Választójog:

Politikai joga megmarad azoknak, akik eddig is rendelkeztek vele.

Választó: személye cenzushoz (vagyonhoz vagy műveltséghez) kötött, de ez nem vonatkozik az értelmiségre és a városi polgárookra, akik eddig is gyakorolták ezt a jogot

Választható: magyar nyelvtudás kell hozzá (nemzetiségek politikai érvényesülését korlátozza)

4. Unió= Magyaró. egyesítése Erdéllyel

5. közteherviselés

6. Az ország jobbágysai azonnali hatállyal, minden teher nélkül megszabadulnak úrbéres szolgáltatásaiktól, s úrbéres földjeik polgári tulajdonná válnak. A nemesek kártalanítását az állam vállalja magára. A rendelkezések a szabadságharc miatt nem fognak megvalósulni.

7. sajtószabadság biztosítása

8. nemzetőrség: polgárok fegyveres testülete a vagyon –és közbiztonság, ill. a forradalmi vívmányok biztosítására. Bizonyos jövedelem ill. vagyon birtokában kötelező a tagjának lenni.

Problémák: nemzetiségekkel kapcsolatos intézkedések; nincs pontosan tisztázva, hogy milyen Magyaró. és a Habsburg Birodalom viszonya. Habsburgok arra törekednek, hogy a tisztázatlan területeket (hadügy, pénzügy) a maga befolyása alatt tartsa.

ELLENTÉTEK A SZABADSÁGHARC ELŐTT

I. Nemzetiségi kérdés:

a) Románok:

- Balázsfalván tartanak gyűlést, ahol a többség a magyarok elleni harc mellett foglal állást
- Kisebb részük részt vesz a magyarok országgyűlési munkájában

b) Szerbek: Karlócán tartanak gyűlést, szerb tartományt akarnak kialakítani

c) Horvátok: Jellasics vezetésével a horvátok önállóságát akarják biztosítani

II. Jobbágyszabadság:

A jobbágyság számára kedvező, és a nemeseket is kárpótolják. Egyetlen vitás terület a közös földek használata (pl.: szőlő, erdő, halastó).

III. Vitás területek a Habsburgokkal:

Hadügy, pénzügy és külügy irányítását a magyarok és a Habsburgok is az ellenőrzésük alatt akarják tartani. Fő probléma: Habsburgok a Batthyány-kormány többszöri kérése ellenére sem engedik haza a magyar katonákat.

→ Batthyány elkezdte fejleszteni a nemzetőrséget, majd utasítást ad 10 honvédszászlóalj toborzására

→ a hadsereghez kell pénzügyi fedezet: Kossuth (a pénzügyminiszter) pénzt ad ki (Kossuth-bankó)

1848. aug. 31.: az uralkodó visszavonja az önálló magyar had- és pénzügyminisztérium jogkörét.

A SZABADSÁGHARC KEZDETE

1848. szept. 11.: Jellasics csapatai átlépik a Drávát (ezzel megtámadják Magyarországot)

A magyarok felveszik velük a küzdelmet, folytatják a hadsereg toborzását.

Kormány: Batthyány lemond, és ügyvezető elnökként folytatja a munkát, több miniszter is lemond; többiek Béccsel próbálnak egyezkedni, de sikertelenül

Felállítják az Országos Honvédelmi Bizottmányt Kossuth Lajos vezetésével

Katonai események:

- A magyar sereg lelkes, de kiképzetlen és kis létszámú. Csapatok támogatást kapnak a lakosságtól, akik népfelkelést kezdenek a Dunántúlon előre haladó horvát csapatok mögött (ezzel eléri, hogy a horvátok nincsenek sohasem biztonságban)
- Jellasics 1848. szept. 29-én Pákozdnál ütközik meg a magyarokkal. Móga János vezetésével a magyarok győznek.
 - Jellasics Bécs felé hagyja el az országot – a magyarok követik, de nem lépik át az osztrák-magyar határt. (Oka: akkor a magyarok számíttanak támadónak)
 - 1848. okt. 6.: Bécsben újabb forradalom kezdődik.
- 1848. okt. 7.: Ozoránál Perczel Mór és Görgey Artúr legyőzik a Jellasics megsegítésére érkező Roth tábornokot
- 1848. okt. közepe: Kossuth nyomására a magyarok átlépik a határt. Október 30.: Schwechatnál vereséget szenvednek Windisch-Grätz-től
- A harcok megindulnak az ország más részein is:
 - Délvidék: Kiss Ernő és Damjanich János harcolnak a szerb felkelőkkel és a császári csapatokkal szemben
 - Erdély: Puchner császári csapatai a felkelő románokkal érnek el sikereket. Ellenük a székelyek fognak fegyvert, és sikerül megakadályozni, hogy kijussanak az Alföldre
 - Galícia felől: Schlick hadserege betör az országba

HARC AZ OSZTRÁK HADERŐVEL SZEMBEN

1848. dec. 2.: lemondadják V. Ferdinándot, és helyette Ferenc József kerül a trónra (nem koronázzák meg magyar királynak).

I. Az osztrák főerők támadása:

Dec. 16-án Windisch-Grätz vezetésével kb. 45 ezer fős osztrák főereg támadása indul Mo. ellen

- Görgey vezetésével a magyarok folyamatosan hátrálnak az osztrákok előtt, és egy döntő ütközetre koncentrált
- Perczel Mór dec. 30-án Mórnál azonban vereséget szenved, ezért fel kell adni a fővárost, Budát.
 - a magyar kormány Debrecenbe költözik január elején
 - az osztrákok bevonulnak Pestre, és fogságba ejtik Batthyány Lajost
 - a tiszti kar egységének megőrzése érdekében Görgey Vácon nyilatkozatot ad ki, amelyben megerősíti, hogy a hadsereg kiáll a magyar alkotmány (áprilisi törvények) érvényesítése mellett

II. Görgey felvidéki hadjárata:

- Célja, hogy Windisch-Grätz figyelmét elterelje Debrecentől; hadsereg fegyelmének erősítése, a katonák kiképzése; a felvidéki bányavárosokból muníciót tud szerezni
- Febr. 5-én Guyon Richárd vezette hadosztály nehéz csatában megszerezte a Branyiszközi-hágót, így a magyarok számára elérhetővé válik Kassa és Eperjes
- A magyar hadsereg egyes részeit elkezdik egyesíteni a Tiszánál:
 - Görgey február közepén egyesül a Debrecen északról védő Klapka György seregével
 - Ide rendelik a Délvidékről Damjanich Jánost is
 - jelentős erőt képviselő, ütőképes, kiképzett sereg áll az osztrákokkal szemben
- Probléma: Kossuth és Görgey között egyre jobban kiéleződnek az ellentétek; Kossuth a váci kiáltványt a hadsereg OHB-től való függetlenedési kísérletnek tekinti. Az egyesült magyar sereg parancsnoka Henrik Dembinski lesz.

III. Erdély:

- Az új parancsnok József Bem (Bem apó) lesz, aki karácsonykor visszafoglalja Kolozsvárt
- Bem vezetésével Erdély nagy része magyar fennhatóság alá kerül, és nem fenyegette a debreceni kormányt az esetleges bekerítés

IV. Kápolnai csata (1849. február 26-27):

- Az osztrák és a magyar sereg is kb. 50-55 ezer főből állt, amelyek azonos erőt képviseltek
- Dembinski határozatlansága miatt a magyarok vereséget szenvednek
- A vereség nem katonailag, hanem politikailag döntő jelentőségű:
 - Windisch-Grätz azt jelentette, hogy teljesen megsemmisítette a magyar erőket, ezért az osztrák kormány kiadja 1849. március 4-én az olaszországi alkotmányt:
 - Magyarországot a centralizált Birodalomba olvasztották
 - Tovább erősíti a megegyezést ellenző magyar politikusokat
 - a magyar hadvezetésben lázadás kezdődött Dembinski ellen, ezért Kossuth leváltotta, helyébe Vetter Antalt, majd az ő lemondása után Görgey Artúrt nevezte ki fővezérnek

AZ ORSZÁG FELSZABADÍTÁSA

I. A tavaszi hadjárat:

- A hadjárat első szakasza:
 - Haditerv: Gyöngyös-Pest vonalon megtévesztő támadásokat indítanak: pl.: Gáspár András Hatvannál legyőzi Schlicket; eközben a főssereg bekeríti Windisch-Grätz seregét
 - A bekerítés közben kétszer kell csatát vállalniuk:
 - Április 4.: Tápióbicskénél Klapka és Damjanich győznek
 - Április 6.: Isaszegnél győz a magyar főssereg
 - A vereségek hírére az osztrákok leváltják Windisch-Grätzet, helyére Weldent nevezik ki
- A hadjárat második:
 - Haditerv: Komárom felmentése és az osztrákok bekerítése. A színlelt támadásokat Aulich Lajos vezeti, míg Görgey győz Vácnál (április 10.), Nagysallónál (április 19.) és felszabadítja Komáromot (április 25.)
 - A sikerek hatására Welden kivonul az országból
- Buda felszabadítása:
 - Henrik Hentzi védi a várat

- Május 4-21 között zajlik az ostrom, a magyarok győznek

II. Az ország függetlensége:

1849. április 14.: Kossuth Lajos Debrecenben kimondja Magyarország függetlenségét és a Habsburg-ház trónfosztását! (Függetlenségi Nyilatkozat)

- Tartalma: kimondják a trónfosztást
 - A hadsereg is ezt akarja, a nép is ezt követeli
 - Ausztria nem tartja be az áprilisi törvényeket, és nem törekszik a magyarokkal való megegyezésre
 - Horvátok megtámadták Magyarországot
 - Nem volt törvényes az uralkodóváltás
 - Sikerek a tavaszi hadjáratban
- Erdély és Partium Magyarországhoz tartoznak
- Magyarország a környező népekkel barátságra törekszik
- Államformáról később fognak dönteni: Kossuth Lajos a kormányzó-elnök, akinek joga a miniszterek kinevezése

Új kormány: miniszterelnök Szemere Bertalan

- Fontos feladat lenne a külpolitikai elismerés elérése, de ez nem sikerül
- Nemzetiségi kérdés rendezése kerül előtérbe:
 - Július 28.: megszületik a nemzetiségi törvény:
 - Széleskörű nyelvhasználat a közigazgatásban és az oktatásban
 - Magyar államnyelv elismerése
 - Nem biztosít területi autonómiát a nemzetiségeknek
 - Probléma: ez a megegyezés már a katonai vereség küszöbén született, ezért nem valósul meg

OROSZ BEAVATKOZÁS ÉS KATONAI VERESÉG

I. Az orosz beavatkozás:

1849. május 1.: Ferenc József segítséget kér I. Miklós orosz cártól a szabadságharc leveréséhez
→ május 9.: a cár bejelenti, hogy 200 000 fős hadsereggel segíti az osztrákokat

Támadás (június közepe):

- Paszkievics vezetésével érkeznek az oroszok (200 000 fő)
- Újjászervezik az osztrák sereget Haynau vezetésével (170 000 fő)

Magyar haderő/haditervek:

- Összlétszáma kb. 130 000
- Külön-külön kell legyőzni a támadókat: nem sikerül legyőzni az osztrákokat
- Új haditerv: Komáromnál összpontosítani: nem sikerül, mert Pöltenberg Ernő Győrnél június 28-án vereséget szenved
- Új haditerv: Szegednél majd Aradnál összpontosítani
 - Görgey: vereséget szenved Komáromnál, de elkezd a vonulást, Vácnál azonban beleütközik az oroszokba, ezért a Felvidéken át Tokajnál kel át a Tiszán és vonul Aradra (augusztus eleje)
 - Dembinski vezette főerők már nem Aradra, hanem Temesvárra vonulnak, így elmarad az egyesítés
 - Bem: vereséget szenved az oroszoktól és kiszorul Erdélyből
 - Temesvárnál döntő ütközetet vállal (augusztus 9.), de vereséget szenved

II. A végső vereség:

Augusztus 10.: aradi várban Görgey és Kossuth megállapodnak, hogyha Bem győz, akkor egyesítik a csapatokat, ha veszít, akkor leteszik a fegyvert

Augusztus 11.: temesvári vereség miatt a haditanács Görgey-t ruházta fel teljhatalommal, Kossuth lemond és elmenekül

Augusztus 13.: az oroszok előtt leteszi Görgey a fegyvert (nem az osztrákok előtt!!!)

III. Utolsó harcok és megtorlás:

- Magyar sereg egy-egy kisebb csapata még tudja magát tartani:
 - Augusztus közepéig tartják magukat Aradon
 - Október 22.: Komáromot szabad elvonulás fejében, kedvező feltételekkel adja át Klapka György
- Perczel Mór, Bem József, Kossuth Lajos: török területekre menekülnek
- 1849. október 6.: megkezdődik az osztrákok megtorlása a szabadságharcban résztvevőkkel szemben
 - Aradon 13 katonai vezető kivégzése: Aulich Lajos, Damjanich János, Desswffy Arisztid, Knézich Károly, Kiss Ernő, Láhner György, Lázár Vilmos, Leiningen-Westerburg Károly, Nagysándor József, Pöltenberg Ernő, Schweidel József, Török Ignác, Vécsey Károly
 - Pesten kivégzik Batthyány Lajost
- A megtorlás részeként összesen 120 embert ítélték halálra, ezrek kerültek börtönbe

NEOABSZOLUTIZMUS

I. Schwarzenberg-kormány: vezetésével az osztrák politika célja a magyarok teljes megtörése
1851-ben bekövetkezett halála után Ferenc József újra a nyílt abszolutizmust vezette be

II. Bach-korszak: 1851-1859 birodalmi belügyminiszter (Bach-korszak)

- Ferenc József kiadja a szilveszteri pátentst (1851 vége):
 - Bevezeti a nyílt abszolutizmust
 - Hatályon kívül helyezi az áprilisi törvényeket; kivétel: törvény előtti egyenlőség, jobbágyszabadítás
- Egységes birodalmi közigazgatást vezet be: Magyarországot, Erdélyt, Horvátországot, Szerb területeket külön igazgatja
- Jelentős a katonai erő, besúgó-hálózat, német hivatalnokok (Bach-huszárok)
- 1853: úrbéri pátens kiadása
 - Az áprilisi törvényekben foglaltak alapján hajtják végre a jobbágyszabadítást, amit nem sikerült korábban befejezni a szabadságharc kitörése miatt
- Gazdasági átalakítás:
 - Megszünteti a kettős vámhatárt: Magyarországról több gabonát tudnak a Birodalmon kívülre szállítani (gabonakonjunktúra)
 - Vasút fejlesztése felgyorsul; iparban egyre nagyobb a külföldi tőke beruházása
- Probléma: a növekvő hivatalnoki apparátus fenntartása miatt nő az államadósság és a terhek

III. Ellenállás:

- Nyílt szembeszegülés: véresen elfojtják a szabadságharc után
- Passzív ellenállás (rezisztencia):
 - Vezetője Deák Ferenc
 - Nem vállalnak hivatalt, bírálják a kormányzat munkáját
 - Alapnak az áprilisi törvények végrehajtását tekintik
 - DE: egyre több rossz anyagi helyzetbe került nemes nem tudja betartani, ezért hivatalt vállalnak
- Emigráció:
 - Vezetője Kossuth Lajos
 - Külföldön (Anglia, Amerikai Egyesült Államok) próbálnak meg támogatókat szerezni
 - Kossuth szerint a szabadságharcot elárulták (Görgey)